

דבר המוציא לאור

ירושלים - ייחודה באיחודה

סוד ייחודה של ירושלים טמון באיחודה. בשנה הזאת, תשע"ז, אנו חוגגים את שנת היובל של אחד האירועים המשמעותיים ביותר לא רק בהיסטוריה היהודית המודרנית, אלא בכל ההיסטוריה כולה. לפני 50 שנה זכינו שהעם היהודי שחרר ואיחד את ירושלים וחזר כריבון לעיר העתיקה ולכותל המערבי, להר הבית ומקום המקדש בפעם הראשונה מזה כאלפיים שנה. לא ידועה בכל תולדות העמים תופעה פלאית כזאת, של חזרת אומה לארצה ולעיר בירתה לאחר פרק זמן כל כך ארוך וממושך. גם אופן החזרה לא היה מוכר בספרי תולדות מלחמות האדם, ואולי רק בפרקים בודדים מימי התנ"ך הניסיים. העולם הכיר מלחמות שנמדדות במאות שנים או בעשרות שנים, כדוגמת מלחמת מאה השנים, מלחמת שלושים השנה ומלחמת שמונים השנה. אבל היכן מצינו מלחמה שנמדדת בימים – שמתחילה ביום שני בבוקר ומסתיימת במוצאי שבת? מלחמה הנמשכת פחות משבוע ימים ונקראת לדורות מלחמת ששת הימים על שם אורכה הקצרצר ויוצא הדופן.

פסגת הישגי המלחמה – שחרורה ואיחודה של ירושלים.

עיר ייחודית שאין כדוגמתה בעולם כולו – וסוד ייחודה באיחודה. עיר שמאחדת ומאגדת בין כל הסתירות והניגודים בעולם כולו, ומחברת חיבורים בין הפכים שלכאורה לא ניתן לגשר ביניהם. היא מחברת בין האדם והאלוקי, ובין השמימי והארצי, הפיזי והרוחני, הטבעי והניסי. היא מאחדת את ירושלים המזרחית עם המערבית, העיר העליונה עם התחתונה, ואת המקדש והמלוכה. היא מאגדת את הלאומיות והאוניברסאליות, עולם המערב והמזרח, האמת והשלום, שבט יהודה ובני לאה עם שבט בנימין ובני רחל.

בתמציתיות לשונם של חז"ל הנלמדת מן הפסוק המפורסם בתהילים המזכיר את התכונה הייחודית של ירושלים - היכולת לחבר: "ירושלים, כעיר שחברה לה יחדיו"א - העיר שמחברת בין ירושלים של מעלה לירושלים של מטה^ב והעיר שעושה את כל ישראל חברים^ג. היא גם מקיפה וממסגרת את סיפורו של העולם והאדם מראשיתו ועד סופו. ממקום אבן השתייה שממנה הושתת העולם^ד והמהווה את המקום שממנו נברא האדם^ה, שהרי אדם ממקום כפרתו נברא, ועד סוף הדורות כולם - של בנין הבית השלישי וחזון אחרית הימים.

70 שמות לירושלים, 70 שמות להקב"ה, 70 שמות לישראל^ו, 70 פנים לתורה^ז ו70 אומות העולם. 70 הוא ביטוי לשלמות. ירושלים מאגדת בתוכה במרקמה הגנטי את סיפורם השלם של ההופעה האלוקית בארץ, של עם ישראל, תורת ישראל, ושל האנושות כולה.

זכות גדולה נפלה בחלקנו בתנועת המזרחי העולמית להוציא לאור ספר זה, יחיד במינו, 'המחזיר שכינתו לציון' על שלושת כרכיו בשיתוף עם מכון תורני תורת שלמה על שם הרב שלמה גורן וראש המכון והמחבר של ספר זה תלמיד חכם דגול הרב שי הירש שליט"א. לו מגיע יישר כח עצום על מפעל אדיר זה שבעבודת קודש ובמלאכת אומן במשך שנים רבות חקר ואסף, ליקט ואיחד מקולמוסיהם של מנהיגים רבניים, פוסקים, ראשי ישיבה וגדולי תורה מכל הקשת הרחבה של העולם התורני במשך 50 השנים האחרונות דברי תורה לגבי מהות עניינם של ירושלים ומלחמת ששת הימים פרויקט אנציקלופדי ומקיף זה, הפרוס על כ-1200 עמודים וכולל מאמרים מכתבי יד שרואים אור בפעם הראשונה בספר זה, מנציח את דברי מרנן ורבנן ביחס לפלאות המלחמה וחזרתנו ההיסטורית לירושלים ומשמעותן לדורות בהלכה, באמונה, בהשקפה ובדרשנות. אין עיתוי מתאים יותר מחגיגות שנת היובל ליום ירושלים להוציא לאור ספר היסטורי זה.

- א. תהלים קכב, ג.
- ב. מסכת תענית ה, א.
- ג. ירושלמי חגיגה פרק ב, הלכה ו.
- ד. מסכת יומא נד, ב.
- ה. ירושלמי נזיר פרק ז, הלכה יב.
- ו. במדבר רבה יד, יב.
- ז. במדבר רבה יג, טז.

אנחנו מודים מקרב לב להאי גברא רבא ר' צבי רייזמן ומשפחתו, תלמיד חכם ורב פעלים ומחבר ספרי "רץ כצבי", נדיב לב, אוהב התורה ולומדיה, על נדיבותו הרבה בהוצאת שלושת הכרכים של ספר זה. ר' צבי היקר, "יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך". כל כך מתאים ונכון שתנועת המזרחי העולמית תשתתף בהוצאת ספר זה. הרי השם 'מזרחי' שעל שמו נקראת תנועתנו, מורכב משתי מילים: **מרכז רוחני**, ובכך מבטא את חזון מייסדיה ומעשה ידי בניה עד עצם היום הזה – לשאוף להיות מרכז רוחני במפעל הציוני ולחבר חיבורים בין תורת ישראל לבין כל הופעות החיים הישראליים והאנושיים השלמים. בתקווה שספר חשוב והיסטורי זה יעמיק את הבנת החשיבות הנצחית של יום ירושלים ויתרום את חלקו בע"ה לקבלתנו המלאה בכל חלקי עם ישראל ליום הודאה וחגיגה הראוי לכבודו בבחינת 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות'.

בברכת תורה וציון

הרב דורון פרץ

ראש המרכז העולמי

תנועת המזרחי

ירושלים, חודש טבת תשע"ז

מבוא

מהות הספר ומטרותו

מדי שנה, בהתקרב עלינו ימי ההודאה של חודש אייר, הרגשתי בקרבי את החֶסֶד הקיים סביב תודעת 'יום שחרור ירושלים' ומשמעותו באספקלריית בית המדרש, אשר "כפי רוב פרסומו וכנגד מה שאמיתתו גלויה לכל, כך ההעלם ממנו מצוי מאד והשכחה רבה" (עפ"י הקדמת מסילת ישירים לרמח"ל). עד אשר הרגשתי בפנימיות לבי כי עוררוני בכך מן השמים לעסוק במה ששייך לשורש נשמתו ולברר עניין זה לאמיתו (עיין 'אורות התורה' ט, ו).

ספר זה המוגש לשולחן מלכים, נלקט ונערך בקפידה רבה ומתוך תשומת לב למטרה שלשמה נכתב, והיא לתרום תרומה של ממש להמשך קביעתו של 'יום ירושלים' כיום הודאה לדורות. מתוך כך, נזכה לקיים את הכתוב בפסוק (תהלים קז, מב): "יראו ישירים וישמחו וכל עוולה קפצה פיה". פסוק זה היה רגיל להסבירו מרן הרצ"ה קוק, שכפי מה שהישירים רואים את ישועת ה' ושמחים בה, בזאת הם גורמים לעוולה לקפוץ פיה ונוטלים את כוחה ממנה.

חז"ל לימדונו שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה (ע"ז ה:), ואף ב'משוך היובל' למלחמה מופלאה זו, נדמה שכלל ישראל טרם עמד דיו על 'דעת רבו', הקב"ה, בעניין משמעותה של ישועה זו והחיובים שהיא הטילה עליו. ועל כן, מוטל חיוב גדול בימינו על חובשי ספסלי בית המדרש, לבאר ולברר, ראשית, בבית המדרש, ומתוך כך גם בקרב כל שדרות ואגפי המעשה ומפעלי החול, כי "פקד ה' את עמו" (רות א, ו), "בונה ירושלים ה' – נדחי ישראל יקבץ" (תהלים קמז, ב) וכפי שמו"ר נזיר האלוקים, הרב דוד כהן, היה מבאר את הבקשה שבתפילת 'ותחזינה עינינו בשובך לציון' – שאנו מתפללים על כך שנזכה לראות ולהכיר שהקב"ה, שב ומחזיר את שכינתו לציון בימינו.

כעת, בעמדנו בעיצומה של שנת היובל לגאולת הארץ ועיר האלוקים, אנו נקראים לחזק את אחיזתנו בכל מרחבי ארצנו כולה ולהמשיך ולבנות את ירושלים עיר הנצח, על פי ערכי תורת הנצח של עם הנצח, עד אשר נזכה לבניין הבית השלישי והנצחי, במהרה בימינו, אמן.

ספר זה, הינו פרי הביכורים של המכון התורני "תורת שלמה" - ע"ש הרב שלמה גורן זצ"ל, שהוקם לשם חקר מערכות ישראל במבט תורני ואי"ה, בכוונתנו להוציא לאור בשנים הקרובות חיבורים נוספים לאור 'דברת קץ המגולה ואור הישועה הזרוחה' (אגרות הראי"ה, ח"ב, אג' שעח') להאיר את דרך התחייה של זמננו זה באורה של תורת ארץ ישראל ('אורות הקודש', ח"ב, עמ' תכג').

מלחמת ששת הימים ומשמעותה הפנימית:

רבים של ישראל, המהר"ל מפראג, הסביר את ערכו הרוחני של המספר שש, כמבטא את ייסוד עולם החומר על ששת צדדיו השונים (כיווני ארבע רוחות השמים, בצירוף שני כיווני ה'מעלה' ו'מטה', המקנים למישור הדו-ממדי את הממד השלישי, הנפח, היוצר את הממדות הניכרת לעין), המספר שש מכוון כנגד ספירת היסוד הקבלית, המשפיעה את כל האצור בה למידת המלכות, המכנסת את הכול.

במבטה של פנימיות התורה, מלחמת ששת הימים מבטאת את תחילת הבשלת התיקון של עולם החומר במהלך ששת אלפי שנות קיומו, ואת הכנתו לקראת האלף השביעי בקבלת 'תוספת שבת' (זהר ח"ג פינחס, דף ריט, המדבר על שנת ה'תשכ"ח כשנת אחרית הימים). דבר הבא לידי ביטוי, לא רק בעצם תקומתה של מדינת ישראל, כי אם גם וביתר שאת, בשיבת עם ישראל לשלוט באופן ריבוני בירושלים, וזאת עוד בטרם בנין בית המקדש השלישי והנצחי וחידוש עבודת הקרבנות (פירוש "צדיק יסוד עולם" על מגילת רות ג, יד; מיוחס לאר"י הקד').

"והנצח - זו ירושלים, וההוד - זו בית המקדש" (ברכות נח). עפ"י חכמת הפנימיות, החיבור בין ספירות הנצח וההוד מתבצע על ידי ספירת היסוד (הלא היא 'ציון'), מכוחו של משיח בן יוסף, וזהו תהליך תקומתה של מדינת ישראל ברישיון האומות (ע"פ כתבי רמב"ן ח"ב עמ' תקטו; רד"ק תהלים קמו, ג; אגרות הראי"ה ח"ג עמ' כא).

גם שיבת הנבואה, שהיא אחד מסימניה המובהקים של הגאולה העתידה (רמב"ם, אגרת תימן), תלויה בחיבור ספירות הנצח וההוד (שערי אורה לר"י ג'יקאטיליה, שער שלישי ורביעי) ובהתפתחותה של מדינת ישראל, ובכלל זאת ע"י מלחמותיה, אשר מהן פיזיות ומהן רוחניות-תרבותיות נוכח אומות העולם ותרבותן (שם, ואורות המלחמה א), ביחד עם גשוגה החומרי וחוסנה הכלכלי של המדינה, ומתוך כך גם הרוחני (כוזרי ג, סה; מורה נבוכים ב, לו; ובעקבותיהם בקול הנבואה, עמ' ה).

מלחמת ששת הימים היתה אחיזה מפעימה של ה'מטה-היסטוריה' בהיסטוריה ('הנהגת הייחוד', ספר 'דעת-תבונות' לרמח"ל) ומאז התרחשותה היא הציר המרכזי שסביב קבלתו או ההתכחשות אליו (ח"ו) נעה ההיסטוריה של מדינת ישראל, ובעקבותיה של כל העולם כולו.

התמורה הזהותית שעם ישראל החל לעבור עם הקמת המדינה (מ'יעקב' ל'ישראל' ובהמשך ל'ישורון') קיבלה את המצפן המרכזי שלה במלחמת ששת הימים.

קריסתה של התיאולוגיה הנוצרית והתרבות המערבית בעקבות מלחמת ששת הימים (ראה בשער האמונה בספר זה), מאפשרות כיום את 'החלל הפנוי', אשר אל תוכו מתייצב האסלאם המתעורר וקורא תיגר על ההגמוניה העולמית המערבית. אולם מלכות 'קדישי עליונין' כבר נוסדה (גבורות השם פרק יח) ואף ישמעאל לפני פטירתו עשה תשובה והוליק את יצחק לפניו (בראשית רבה), ועוד חזון למועד.

מאז מלחמת ששת הימים, ירושלים משמשת "סף רעל לכל העמים" (זכריה יב, ב), דבר המתבטא גם באי הכרה בירושלים כבירת מדינת ישראל מצד אף אחת ממדינות העולם. כך נוצר מצב משונה שעיר הבירה היחידה בעולם שאין בתחומה כל שגרירות של מדינה זרה הינה ירושלים. גם התגברות האנטישמיות בעולם ושנאתה של מדינת ישראל באו"ם ובמוסדותיו, הינם חלק מהניסיון התת-מודע של העולם המערבי להדחיק בחזרה את אשר ארע במלחמת ששת הימים.

מאז מלחמת ששת הימים נמשך תהליך קיבוץ הגלויות ואף התעצם במאוד, וביחד עם עליית שיעור הילודה היהודי במדינת ישראל (והמשך ההתבוללות הנוראה בגולה), בקרוב ממש, לראשונה מאז גלו עשרת השבטים בשלהי ימי הבית הראשון, נגיע אי"ה למצב בו רוב עם ישראל בעולם נמצא בארץ ישראל, מצב המוגדר בהלכה כ'רוב יושביה עליה', מצב שיש לו משמעויות הלכתיות ואמוניות מרחיקות לכת (די אם נציין כאן את התמורות במעמד השמיטה, תרומות ומעשרות וכן את 'אישורה האלוקי של הציונות' (ע"פ 'לנתיבות ישראל') בעמידתה במשימת קיבוץ הגלויות במלואה). גם תורת ישראל הולכת ומתבססת במדינת ישראל, ו'שלומי אמוני ישראל' מהווים את האוכלוסייה היציבה ביותר מבחינת תחזיות הגידול הדמוגרפי בעתיד הנראה לעין. העיר ירושלים נבנית בקצב מרשים, הן בחומר והן ברוח. יחד עם זאת, עוד רבה הדרך לפנינו, ואנו נושאים תפילה לפני רבש"ע: אבינו מלכנו, הרם קרן ישראל עמך! אבינו מלכנו, הרם קרן משיחך!

מבנה הספר:

הספר שלפנינו מבקש להקנות מבט תורני רב-ממדי למלחמת ששת הימים. "דבר ה' – זו הלכה, דבר ה' – זה הקץ, דבר ה' – זו נבואה" (שבת קלח:), וזאת, על פי חלקי התורה השונים שיסודם ארבעת חלקי הפרד"ס (וכאותיות שם הוי"ה).

ששת ימי המלחמה – וכנגדם ששה שערים. החל מהמבט המעשי-הלכתי, דרך מבטה של חכמת האגדה על רבדיה השונים – מוסר, מדרש ושורשי אמונה (מן המעשי אל הרגשי-ליבי, ומשם אל המבט השכלי-המגמתי העליון) ומכאן אל חכמת הרמז, המשמשת כמבוא והכנה

לאור תורת הרזים, ולבסוף התרוממות אל מדרגת השיר, יסוד התגלות קדושת ישראל, הכוללת את הכול (אורות הקודש ח"ג קו).

בכל שער מששת השערים, מובא לקט של 'אוצרות האומה', פרי רוחם והגיונם של רבנן ותלמידיהון סביב מלחמת ששת הימים, משמעויותיה והשלכותיה.

השער הראשון משערי ציון, שערים המצוינים בהלכה (ברכות ח.), **שער ההלכה** – מלחמת ששת הימים ויום ירושלים בהלכה ובו ראשי פרקים לבעלי תריסים (ברכות כז:) סביב ארבעת אדני הבירור ההלכתי: א. יום חירות ירושלים בהלכה – קביעת ימי הודיה בזמן הזה, ביסוס החלטתה של מועצת הרבנות הראשית לישראל לתקן ולקבוע לדורות את יום כ"ח באייר כיום הודאה על נסי מלחמת ששת-הימים, על ההצלה ממות לחיים ועל גאולת הארץ ועיר האלוקים, ובשל כך תיקנו לומר ביום זה הלל שלם בברכה (ועם זאת, הבאנו גם עמדות שונות מקרב חברי מועצת הרבנות הראשית המורחבת שסברו שאמנם יש לקבוע יום זה לדורות כיום הודאה, אך לשיטתם, אין לקבוע על כך ברכה), מתן צביון תורני ליום זה ע"י סדרי תפילה, ברכות והודאות. ב. הלכות ארץ ישראל – תמצית מדיני חבלי ארץ ישראל ששוחזרו במלחמת ששת-הימים ומעמדם ההלכתי, ונגיעה קצרה בעניין שלמות הארץ ואיסור הסגרתה לידי האויב, גם באמתלות של 'שלום קטיעא' (ע"פ קידושין סו: ועיין 'להלכות ציבור' לגרצ"ה קוק סי' קלח). ג. מדור מיוחד הקדשנו לעיסוק בלב לבה של הארץ – הר בית ה' וסביבותיו – במדור זה הובאו מדיניהם והליכותיהם בזמננו. ד. את השער הזה חותם העיסוק בנוסח תפילת 'נחם' בימינו, כמייצג נקודתי של סוגיה רחבה הרבה יותר, אשר בבוא יום השבת שופטינו כבתחילה ויועצינו כבתחילה, עם החזרת עטרת הסנהדרין למקומה, תדון בוודאי בנוסח התפילה המצוי בידינו כיום, נוכח תהליך שיבת ציון וקביוץ הגלויות ובוודאי שתזדקק לכך הסנהדרין כאשר נזכה לחידוש עבודת הקרבנות ו'נשלמה שפתינו בפריים', במהרה בימינו אמן.

השער השני, **שער המוסר**, מכיל דברי התעוררות ומוסר שנאמרו בעקבות מלחמת ששת-הימים על ידי ראשי הישיבות וגדולי המשגיחים מיסוד חכמת "תנועת המוסר" ויוצאי ישיבות ליטא, אשר הדגישו בדבריהם את הצורך בהשבת 'לב בנים אל אבות' ולהתחזקות בקיום תורה ומצוות נוכח חסדי ה' שנעשו עמנו. בסופו של שער זה הוספנו קונטרס מיוחד ושמו: **"הוא ותמורתו יהיה קודש"** ובו ניתן מענה תורני מקיף מדברי גדולי התורה, סביב היסוסים וספקות על אודות ישועת השי"ת בדורנו.

השער השלישי, **שער ההודאה**, נחלק לשני חלקים. בחלקו הראשון נקבצו לראשונה 'מרחוק ומקרוב' למעלה ממאה דרשות ונאומים לכבוד יום ירושלים. נדבך משמעותי משער זה מהווים הנאומים והדרשות שנישאו בהיכל ישיבת 'מרכז-הרב' בעצרת ההודיה השנתית לציון ישועת ה' במלחמת ששת-הימים ולאיחודה של ירושלים. בחלקו השני של השער,

קיבצנו ביגיעה רבה לקט מיוחד במינו, בהיקפו ובתוכנו, המכיל מדבריהם של רבנן ותלמידיהון, מכל החוגים, המגזרים והעדות, ביחס לתקומת ישראל לתשועת מלחמת ששת-הימים וליום ירושלים.

השער הרביעי, **שער האמונה**, בו נשאב מים בששון 'ממעייני הישועה' – מבחירי צדיקיא, אשר ראו 'עין בעין בשוב ה' ציון', והקנו לנו את המבט אמוני על מלחמת ששת הימים, מבט של ציפיית הישועה והגאולה הקרובה; גאולת העם והדור, גאולת הארץ, ואף גאולת העולם כולו. מתוך מבט זה נוכל להתבונן גם על אתגרי ההווה נוכח העתיד, כשאלת הר-הבית והמתרחש בו כיום. לשם כך, צירפנו לקט מיוחד בעניין מימוש הריבונות היהודית בהר-הבית ובו קריאה גדולה להעברת הר-הבית לאחריותה של הרבנות הראשית לישראל.

השער החמישי, **שער הרמז והרז**. גם שער זה נחלק לשני חלקים. בחלקו הראשון, 'ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא', הובאו דברי חכמי הרמז ויודעי העתים, סימני התקופה, תאריכי ישועה, גימטריות, נוטריקונים ו'חשובי קיצים' סביב מלחמת ששת הימים. וכבר לימדנו בעל ספר 'קול התור' (סוף פרק ד): "כי למאן דאמר 'תיפח עצמותיהם של מחשבי קצין', הכוונה על מחשבי קצים גרידא בלי המעשים של איתערותא דלתתא, שאינם מתחשבים עם האתחלתא הבאה ע"י משיח הראשון משיח בן יוסף להכשרת הגאולה בפועל, ולכן כתוב בלשון עצמותיהם כי הם החוטאים נגד "עצמות יוסף"... ובמידה שאנו מקדמים את פני הגאולה, לרצות את אבניה ולחונן את עפרה, הגאולה מתקרבת אלינו... ובמידה זו מתגלים לפנינו רמיזין קדישין על מועדי הפקידות וקץ המגולה בדור אחרון זה, המגיע עד הקץ האחרון קץ הפלאות, ועד קץ הימין בשלמות הברכה.

רמז נאה זיכנו השי"ת למצוא בעניין זה. מלחמת ששת הימים בגימטריה (1623), עולה בדיוק כמספר הפסוק (תהלים קז, ו): "ויצעקו אל הוי"ה בצר להם, ממצוקותיהם יצילם", וכן בדיוק כמספר הפסוק (תהלים ט, יא): "ויבטחו בך יודעי שמך, כי לא עזבת דרשיך הוי"ה" ודו"ק.

בחלקו השני של השער הפונה קדים, "והנה מים מפכים" (יחזקאל מז, ב), "כי הנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכבודו" (שם מג, ב). ואע"פ ש"כבוד אלוקים הסתר דבר" (משלי כה, ב), כבר כתב מרן הראי"ה קוק כי "כשהאומה צריכה לפעולות גדולות צריכה היא לגלות ביותר גילוי סתרי תורה, ומה שהוא כבוד אלהים נעשה כבוד מלכים וזה נעשה אחר שעברה התרדמה ונעשה יקיצה. ובעיקבא דמשיחא 'ויקץ כישן ד', ע"כ צריך לבאר דברים פנימיים באר ההיטיב" (פנקס יג, קמ). ועל כן הבאנו מדברי חכמי חן ונבוני לחש את מבטה של תורת הרזים אודות תהליכים עמוקים וטמירים המתרחשים בעולם מאז מלחמת ששת-הימים.

השער השישי, **שער השיר**, בו נקבצו משירי ציון, מזמורים ופיוטים, קינות ובקשות המביעים את כמיהת הדורות לזכות לשיבת ישראל לארצו ולחידוש ימיו כקדם, ומתוך כך, 'שירה

חדשה שיבחו גאולים', שירים ופזמונים הנותנים שבח והודאה לקב"ה על נסי מלחמת ששת הימים ותקומת האומה, ובזאת זוכים אנו להתקיימות דברי הנבואה (ישעיה כו, א): "ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה, עיר עוז לנו ישועה ישית חומות וחיל", וכפי שפירשו המפרשים: 'ירושלים שהיתה לנו למעוז מעולם, הנה גם עתה ישים האל ישועה בחומתה וחילה ולא תשלוט בהם יד האויב' (מצודת דוד שם), 'ואמר בארץ יהודה כי שם תהיה המלחמה והתשועה, ואמרו על ירושלים שהיא עיר עז לנו והשית הקב"ה חומותיה וחילה ישועה' (רד"ק שם).

שער זה, הסוגר ומסכם את כל השערים כולם, המביעים יחדיו פרק אחד 'של שירה עליונה, של שיר חדש, של שיר ד' על אדמת ישראל, של שיר ציון, הנגאל, המלא פדות עולמים' (אורות-הקודש ח"ג, מוסר הקודש, תפילה ופרק שירה כה, עמוד רכז).

'והקול הקורא לבנין ירושלים, והמון רגשות הקודש היוצאים וזורמים לעומתו בקרבנו ממעמקי תהום הנשמה... יהיה ג"כ מלאך מצרף ומטהר, כאש מצרף וכבורית מכבסים... וכל אשר נהיה יותר עסוקים... לשכלל את ירושלים ולפארה, וכל אשר ימלא אויר עולמנו מקצה בחשק בנין ירושלים והדר שכלולה, כה יוסיף אור רוח קודש ד' אשר בתוכיות נשמתנו להופיע ולהתלהב, ומלחמת קיומנו הרוחנית תקח לה צורה חיובית... ולהכיר את שירת ישראל, שיר אל נאדר בקודש, צריכים לבוא לעיר ישראל ולבוא אליה – ברוח קודש חמוש גבורת אלהים (חזון הגאולה, ירושלים, תש"א).

להשלמת היריעה, הוספנו בסוף הספר את הקובץ 'זכור ימות עולם', המאסף פרקים על אודות נפילת העיר העתיקה ביד צר, בעת מלחמת השחרור והקוממיות בשנת ה'תש"ח, כיסופים לגאולתה ולשחרורה של ירושלים בין השנים ה'תש"ח-ה'תשכ"ז, רשמים מ'תקופת ההמתנה' שקדמה למלחמת ששת הימים, זיכרונות בעלי ערך תורני מימי המלחמה, פרק קצר אודות שיקום החיים היהודיים בעיר לאחר המלחמה, ולבסוף, מקבץ חוקים ותקנות המעגנים את תוצאות מלחמת ששת-הימים בספר החוקים ובלוח השנה של מדינת ישראל.

חתימה ותודות:

"אמר רבי יוחנן: אמר הקב"ה לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה" (תענית ה.). ונתבארו הדברים בזוהר הקדוש (ויקרא טו ע"ב): "אמר רבי יודאי אמר רבי ייסא: נשבע הקב"ה שלא ייכנס בירושלים דלעילא עד שיכנסו ישראל בירושלים דלתתא..." ובמקום אחר בזוהר (בשלח נה ע"ב) נאמר: "וְכַד תִּתְהַדָּר פְּנֵטָה שְׂרָאֵל לְאַתְרָהּ פְּדִין יְתוּב מְלָכָא קְדִישָׁא לְצִיּוֹן לְאַתְרָהּ לְאַזְדוּגָא חַד בְּחַד וְדָא הוּא בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן..." בצאתי לשלום מן הקודש, אסיים בדבריו המהדהדים לדורות עולם, של רבנו יהודה הלוי בחתימת ספר 'הכוזרי', שכדברי מרן הגר"א, 'הוא קדוש וטהור ועיקרי אמונת ישראל ותורה

תלויים בו': 'ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה'.

תודה מיוחדת לידידי הרב מרדכי ציון, הרב יצחק דדון והרב דורון פרץ על עזרתם ועצתם. לר' יאיר הלוי מהאוניברסיטה העברית בירושלים על שהעמיד לרשותי את מחקרו המקיף בנושא "תגובת הזרם החרדי המרכזי למלחמת ששת הימים", לרב שמואל כ"ץ, חוקר תולדות הרבנות הראשית לישראל, על שהעמיד לרשותי את מחקריו ופרסומיו הרבים. לרבה של שלומי הרב משה אלחרר שהסתייעתי בחיבוריו בנושא יחסם של גדולי ישראל לתקומת המדינה ולמאורעות התקופה.

ברצוני לציין עזרים שונים נוספים שהסתייעתי בהם במהלך עבודת הליקוט והעריכה: מאגרי המידע של תוכנת 'אוצר החכמה', פרויקט השו"ת של אוניברסיטת בר-אילן, מאגר די.בי.אס, מאגר 'כתבי הראי"ה הממוחשבים' של דב גולדשטיין. כן ברצוני להודות לצוות אתר 'ישיבה' מבית ישיבת 'בית אל' על מתן הרשות להשתמש בתכני האתר בספר.

כאן גם המקום להתנצל בפני בעלי זכויות יוצרים שלא הצלחנו לאתרם, ולהודיע על שימוש ראוי בחומרים, ובמידה וטרם השבענו רצונם, יודיעו לנו ונשתדל לתקן לקראת המהדורות הבאות ועל כולם תבוא ברכת הטוב, שלא ימנע מבעליו. ברכות רבות לר' דובי ליברמן ולצוות 'מילה טובה', על הסיוע בכל התהליכים שאפשרו את יציאת הספר בצורה נאה, כיאה ל'ציון מכלל יופי' (תהלים נ, ב).

הכרת הטוב: רבים הם האנשים שעלי להכיר את טובתם, ועל כן אזכיר כאן רק את המעגל המשפחתי הקרוב, ועוד חזון למועד אי"ה, אם יזכני השי"ת, להוציא לאור עולם, את ספרי **"שירת רש"**, הנמצא כעת בכתובים.

ברצוני להודות לאבי מורי ר' שלום הירש הכהן הי"ו ולאמי מורתי מרת יהודית לבית רוזנברג שתחי', על כל הטובה אשר גמלוני מעודי ועד היום הזה. ובמיוחד על כך שאפשרו לי להתפנות מעיסוקי בשנה האחרונה לצורך כתיבת ספר זה וסייעו רבות בהוצאתו לאור. תהא משכורתם שלמה מאת ה', ויזכו לרוות נחת מכל בני המשפחה ולאריכות ימים בשמחה ובאושר, עד בוא גואל צדק, בב"א.

לסבי, היקר באדם, ר' אברהם רוזנברג, אשר הוא לי מקור השראה בכל אשר אפנה. לסבותיי, מרת (ניכה) אולגה הירש לבית קלין, ומרת טויבה (טובה) רוזנברג לבית יעקובוביץ, שלושתם אודים מוצלים מאש אשר בגבורה עילאית בנו מחדש את ביתם בארץ ישראל והעמידו דורות ישרים ומבורכים. אזכיר גם את סבי ר' יהודה הירש הכהן ז"ל, אשר אהב את ארץ ישראל וזכה לעלות אליה, לחיות בה ולחונן את עפרה.

לחותני היקר, ר' נפתלי פרקש, על כל העזרה אשר מגיש לנו תמיד בשמחה ובחפץ לב. אזכיר גם את מרת שרה בן ציון, לטובה ולברכה. ברצוני להעלות את זכרה של חותנתי המנוחה, מרת שושנה פרקש לבית רוזנגרטן ע"ה, שזכרה חקוק בלבנו בכל עת.

ולסיום, אחרונים חביבים, לאשתי היקרה, 'מנשים באוהל תבורך', יפעת, ולבנותיי הנפלאות, הודיה, עטרת שושנה, אמונה ואורה, אשר ספר זה לא היה קורם אור וגידים לולי סבלנותן האין סופית לתהליכי הליקוט והעריכה הממושכים. תהא משכורתן שלמה מאת ה' ונזכה כולנו שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו, מעתה עד עולם.

במה אודה לה', אכף לאלוקי מרום, כי הגדיל חסדו על עבדו, והנחני בדרך אמת, לראות עין בעין בשוב ה' שיבת ציון היינו כחולמים. הגדיל ה' לעשות עמנו. ואילו כל השמים גוויל, וכל עצי הלבנון קנה, וכל מימות שבים דיו, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו, האומר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה, בראותנו את ראשית צמיחת גאולתנו ופדות נפשנו, בחזרת המלכות לישראל וקיבוץ הגלויות, במופלאות הקץ המגולה, והישועה הזרוחה על עמנו ונחלתנו, כדבר הנביאים, דבר אחור לא ישוב ריקם. וראו כל עמי הארץ את ישועת אלוקינו, הממליך מלכים ולו המלוכה, כי נחם ה' ציון, נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'.

החותם ברעדה לכבוד ירושלים השלמה, תחנונים ידבר רש, **שי** בן ר' משולם (שלום) **הירש**, הכהן. יהי רצון שיבנה בית הבחירה ונעלה לרגל במהרה ונשמח שם בשמחת בני הגבירה. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, לעשות נחת רוח ליוצרנו ולהשלים תיקון נפשנו, ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ירושלים השלמה, ימי האורים ה'תשע"ז
שנת היובל לשחרור ירושלים

♦

הבהרות קצרות ובקשה לקוראים:

אע"פ שבספר זה קובצו ונלקטו מובאות מגדולי הדור המובהקים ממש, וכן מצדיקי אמת ואדמו"רים חשובים, בכל זאת השתדלנו מאוד שלא לעטר שום חכם בתואר נוסף על פני התואר "הרב", וזאת מהטעם הנכבד של מניעת מחלוקות בישראל, אשר הוא יאה לירושלים, עיר עוז לנו, שכל ספר זה רואה אור לכבודה. מטעם זה גם לא ציינו ליד שם חכם "זצ"ל", "שליט"א" וכיו"ב. במקום הצורך ובצמצום, ציינו לתפקיד מסוים אותו מילא (או שעדיין ממלא) הרב, בכדי לאפשר למי מבין הקוראים שלא מכיר את דמותו של הרב, לדעת באופן כללי במי המדובר.

כמו כן, חשוב להדגיש שלא באנו לומר שדעתם של כל החכמים הנזכרים בספר זה, הייתה זהה ביחס לתהליך שיבת ציון, הקמת המדינה ומלחמותיה, ודרך ציון ימי שמחתה, כי אם הצבענו על שמחתם והודאתם לבורא עולם על חסדיו הגדולים שעשה לעמו ישראל בדורנו. והקורא היקר ידון אותנו לכף זכות ונזכה להרבות שלום בעולם.

כמו כן, ידעו הקוראים כי כל ההדגשות בדברי הרבנים שהובאו בספר הן שלי בלבד, ולא באו חלילה לציין 'אי זו שמועה נאה ואי זו לא', כי אם להסב את תשומת לב הקוראים לעניינים שמצאתי לנכון להסב אליהם את לבם.

ברצוני להתנצל בפני כל תלמידי החכמים שמדברי תורתם והגיונם בענייני יום ירושלים לא הבאנו בספר זה, ואקוה שיבואו אחריי רבים וטובים וישלימו את בדקי השערים. אבקש מכל אשר ברשותו מסמכים, מכתבים, נאומים, תמונות, הקלטות ועדויות, על יחסם של רבנן ותלמידיהון לנסי מלחמת ששת הימים וליום שחרור ירושלים, להיות שותף לזיכוי הרבים ולשלוח אותם אלינו, וזכותה של ירושלים תעמוד לו עד עולם, אי"ה.